

Н. Б. Отрешко

Масове суспільство

МАСОВЕ СУСПІЛЬСТВО – теоретична модель, що описує характерні риси і тенденції соціальних змін, зумовлених модернізацією сучасного суспільства, насамперед урбанізацією, зростанням масових комунікацій, переходом від елітної освіти до загального навчання, демократизацією політики. Деякі з цих тенденцій були представлені у роботах соц. теоретиків 19 ст., які розглядали їх як відмінності традиц. та індустр. суспільств, однак власне теорія М. с. отримала розвиток у 1920–60-х рр. Гол. особливість М. с. полягає у розриві соц. зв'язків і відособленості окремих індивідів, що призводить до атомізації суспільства. Люди стають відстороненими від традиц. груп соціальних, які їх раніше соціалізували (сім'я, релігія, професійні групи). Ці індивіди утворюють атомізов. маси, відкриті для маніпулювання політичного і комерц. маніпулювання еліт. Масам притаманна схильність до ідеол. фанатизму та захоплення ідеями, оскільки вони втратили орієнтири у вигляді стійких морал. цінностей. Характер. рисою М. с. є політ. апатія мас. У ньому відбувається трансформація високої культури (мистецтва, літ-ри, філософії і науки) у культуру масову. Тогочасні дослідники зазвичай використовували поняття «М. с.» у зневажливому сенсі, а соц. негаразди пов'язували з капіталізмом або індустріалізацією, вважали їх причиною рутинізації масового виробництва і знеособлення сучас. їм індивіда. У Великій Британії деякі автори, зокрема літ. критики Т.-С. Еліот і Ф.-Р. Лівіс, звертали увагу на втрату худож. літ-рою і культурою загалом високої якості та зникнення культур. публіки. На думку ліберал.-демократ. і ліворадикал. авторів, завдяки процесам знеособлення, атомізації, відчуження М. с. становить загрозу політ. маніпуляції масами. Надалі теорію М. с. використовували для критики характер. тенденцій сучас. капіталізму: бюрократизації сусп. життя, централізації влади, занепаду автоном. громад. організацій, зростаючого конформізму та відчуження особистості (Е. Фромм, Д. Рісмен, Ч. Міллс). У 1960–70-х рр. Д. Белл і Е. Шилз спробували подолати критичну спрямованість теорій М. с. та перетворити їх у модель опису сучас. індустр. суспільства, протилежного суспільству традиц. (при цьому наголосили на інтеграції мас у систему інститутів М. с.). Позитив. рисами М. с. вважали формування єдиної культури (цьому сприяли комунікації масові), подолання соц. антагонізмів і появу більш соціально однорід. суспільства, що може подолати руйнівну силу класових конфліктів. Розквіт концепції М. с. припав на період до 2-ї світової війни та перше повоєнне десятиліття. Вона вплинула на дослідж. масової комунікації, у яких було

встановлено, що аудиторія ЗМІ не є недиференційов. «масою», маніпуляція з боку влади через них обмежена, зростання популяр. культури не призводить до спрощення елітар. зразків. Намагаючись проаналізувати, як маси сприймають інформацію і як у масовій свідомості перетворюються рац. концепти, амер. соціологи розробили концепцію «дворівневої комунікації». Оригінал. трактування ця теорія отримала в праці Ж. Бодріяра «A l'ombre des majorités silencieuses ou la Fin du social» («В тіні мовчазної більшості, або Кінець соціального», 1978). З погляду Ж. Бодріяра, маси вороже ставляться до рац. впливу і чинять йому пасив. опір, поглинаючи або викривлюючи будь-який вид соц. активності – реліг., ідеол., наук., інформаційної. Безмовна більшість означає кінець соціального як упорядк. простору, осередку конфліктів за зміст, що є значущим для всіх. У сучас. світі триває своєрідне розмивання структур, все стає відносним; соц. групи, верстви, класи перетворюються в безособову масу, яка не є ні суб'єктом, ні об'єктом у їхньому традиц. розумінні. Замість суб'єктів дії сучасна реальність у великій кількості продукує суб'єктів споживання, які власне і складають основу маси. Таким чином, завдяки впливу Ж. Бодріяра концепція М. с. трансформувалася у концепцію суспільства споживання.

Рекомендована література

1. Бодрийар Ж. В тени молчаливого большинства, или Конец социального / Пер. с франц. Екатеринбург, 2000;
2. W. Kornhauser. The Politics of Mass Society. London, 2017.

Бібліографічний опис:

Масове суспільство / Н. Б. Отрешко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-64265>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).